

*Актуальні проблеми теорії
та історії національної публіцистики*

Вікторія КОВПАК
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри журналістики
і соціальних комунікацій
Інституту журналістики і масової комунікації
Класичного приватного університету
(м. Запоріжжя)

УДК 070.000.32 (71=161.2) "1945/1989"2 (043.5)

Публіцистика як сегмент інформаційно-комунікаційного простору української еміграційної громади

У статті аналізується феномен публіцистики як сегмента інформаційно-комунікаційного простору української еміграційної громади.

Ключові слова: публіцистика, інформаційно-комунікаційний простір, українська еміграційна громада.

Спадщина провідних публіцистів упродовж багатьох років сприяла формуванню політичної філософії суспільств і держав. "Для кращого розуміння призначення публіцистики, передовсім політичної, водночас " для випрацювання чіткіших методологічних засад сучасної журналістської науки осмислення цих та інших текстів допоможе автентичніше збагнути хід історичного процесу, позбутися успадкованих упереджень" [1, с. 13]. Тож варто звертатися до першоджерел, враховувати контекст епохи, відновлювати національно-духовні, націотворчі дискусії української діаспори. Аналіз макротекстів публіцистів дає змогу визначити філософічну аргументаційну базу, відмінності в акцентах і мотиваціях, ідеологічно-політичні пресові коди певного історико-політичного періоду. Варто згадати твердження Й. Лося про те, що "збереження пошани до правди і пізнання передбачає: по-перше, сповнення обов'язку щодо історії, по-друге, обов'язок пам'яті. Для публіциста-історика не може бути заборонених тем і жодні "політичні, ідеологічні, особисті" умови й тиски не повинні перешкоджати йому пізнавати, видобувати, класифікувати, систематизувати та інтерпретувати факти. Це особливо стосується тих періодів історії, які виявилися надмірно напруженими пасіонарними з катастрофічними, або позитивними результатами. Чимало сфальшовано, приховано. Ма-

ємо сягнути до інституціональних, а також архівів людської пам'яті, до сумлінь людей, причетних до знакових подій” [1, с. 18]. Так пресово-публіцистична парадигма еміграційного дискурсу української громади в діакронії дає змогу простежити моделювання історико-політичного конфлікту “нація (український народ) – вороги (“москвини, ляхи та румуни”)), проблему ґрунтовної “українізації” державної системи, значущості інституцій, “свідомих людей”, об'єднання нації навколо Народних домів, товариств тощо для розвитку національно-культурної свідомості, що є запорукою державотворення в публіцистичному матеріалі та ін.; розгортання символічної системи координат ментальних архетипів; реалізацію духовно-світоглядних пресових кодів тощо.

Мета статті – проаналізувати публіцистику як сегмент інформаційно-комунікаційного простору української еміграційної громади.

Для реалізації поставленої мети необхідно виділити такі завдання: 1) визначити публіцистичний наратив повоєнного еміграційного дискурсу українців; 2) проаналізувати фактологічний і мислинневий ресурс світоглядної, політичної публіцистики Є. Онацького; 3) встановити роль стереотипів у публіцистичній “репрезентації світу”.

Багаторічний поступ політичної, світоглядної публіцистики розглянуто в працях М. Волкова, Т. Дзюби, Д. Дуцик, О. Левкової, Й. Лося, Д. Прилюк, Г. Штрмайєра та ін.

Український публіцистичний дискурс постійно висував на авансцену особистості, наділені певною місією. “Тому постійно діючим фактором свідомості українства мають ставати, видобуті із небуття, такі постаті, як Євген Онацький, Іван Огієнко, Святослав Гординський та багато інших. Не було жодної животрепетної проблеми першої половини ХХ століття, яка б пройшла повз увагу української публіцистики. Наш обов'язок “ще раз “покопирсатися” в думках попередніх учасників світової драми, зібрати воедино потужний мислительний, водночас, прогнозуючий ресурс. Незважаючи на тожність сердець, відмінність духу, публіцистика попередніх епох є тим речником оновлення, що з'являється у переломні моменти людської історії” [1, с. 33-34].

Так, у публіцистичному наративі повоєнного еміграційного дискурсу українців нині вже склався своєрідний метатекст, що акумулював інтерпретаційну рецепцію журналістського спадку І. Багряного (“Під кригою сталінсько-хрущовської реакції”, “Нова фаза наступу на еміграцію і наша відповідь”, “Камо грядеши?” та ін.), С. Бандери (“Слово до ОУН” та ін.), С. Галамая (“Боротьба за визволення України (1929–1989)” та ін.), В. Гришка (“Реабілітація націоналізму, як... інтернаціоналізму”, “Під Бандерою” і з Багряним” та ін.), Д. Донцова (“Ідеологія чинного націоналізму” та ін.), А. Мельника (“За що люблю свій край” та ін.), П. Мірчука (“Револьюційний змаг за УССД” та ін.), Л. Ребета (“Світла і тіні ОУН” та ін.), М. Скрипника (“Національна політика на Україні” та ін.), Ю. Шереха (“Думки проти течії” та ін.), що ретельно репрезентують процес зародження, становлення та утвердження різних політичних течій у середовищі повоєнної української еміграції. Проте в цих публіцистичних студіях відчутна заангажованість авторів, які були безпосередніми учасниками та творцями організованого націоналістичного руху, а тому репрезентували контент інформаційно-комунікаційного простору в “потрібному світлі”, часто оминаючи невідгдані аспекти їхньої діяльності, але водночас формуючи свій “каркас” стереотипів, символів та ідеологем.

Та разом із цим досвід знакових постатей діаспорної публіцистики засвідчує плодотворність процесу “дифузії” жанрів, інтеграції публіцистики в белетристичну оповідь, філософський трактат чи політичне розслідування. “Вони оцінювали події у світлі усіх факторів, що їх визначають. Публіцистика спроможна увібрати в себе і виразність портретів, і епос, і драму, і усю багатоманітність проявів дійсності. Факт не повинен перетворюватися на фетиш, завжди треба враховувати історичний, соціальний і культурний контекст. Крім того, публіцистика має володіти й естетичною цінністю, що якраз притаманне українській традиції” [1, с. 33].

Післявоєнна хвиля еміграції зосередила діяльність на збереженні своїх церков, куль-

турних центрів, засобів масової інформації, молодіжних організацій – усього того, що було створено за всі роки на поселеннях та складало інформаційно-комунікаційний простір української громади в умовах еміграції. “І на материку, і в діаспорі українство мислило, а не просто реагувало на життя. Досить зіслатися на когорту вчених Українського Вільного Університету, який діяв спочатку у Празі, потім у Мюнхені, а також на особисті контакти еблематичних постатей України і ряду країн Європи” [1, с. 20].

Ми підтримуємо твердження Й. Лося про те, що вплив світоглядної, політичної публіцистики, її фактологічний і мислительний ресурс засвідчують праці Євгена Онацького – українського націоналіста, журналіста і науковця, громадського діяча, члена УЦР, учасника української революції 1917–1921 рр., провідного діяча ОУН, голови прес-бюро в дипломатичному представництві УНР у Римі, співробітника періодичних видань США та Канади: “Росія і Україна”, “Європейська рівновага: українська проблема”, “Зелений клин – українська колонія на Далекому Сході”, “Основи суспільного ладу”, “Сторінки з Римського щоденника”, “Чарівне коло та ритуальне оголення”, “Справа справедливості”, “Портрети в профіль”, “Очима душі – голосом серця” та ін.

Дослідник переконаний, що подвижницька праця Є. Онацького засвідчує принаймні дві важливі речі. По-перше, для того, щоб мати моральне право впливати на вищі ешелони політики та суспільну думку, потрібно володіти не тільки фундаментальними знаннями, а й відчувати свою кровну причетність до боротьби за найвищі ідеали своєї нації. По-друге, бачимо, що навіть в ті далекі роки, коли Україну на частини шматували сусіди, намагаючись зламати дух українства, за бажання і вміння можна було налагодити контакти з впливовими політичними, культурними діячами, престижними виданнями [1, с. 22].

Перебуваючи на еміграції, він запланував видати фундаментальну працю “У вічному місті. Записки українського журналіста” у чотирьох частинах. Мета її – пропагувати українську визвольну справу серед впливових закордонних чинників і, очевидна річ, у середовищі української еміграції. *“Це не спогади, а своєрідний щоденник у формі листів, документів. Вони точно відображають тогочасні настрої, думки, наміри і діяльність тих осіб, про яких мовиться”* [1, с. 22].

Є. Онацький проливає світло на італійський фашизм, який був цілком не тим, чим став після 1935 р., коли потрапив під вплив А. Гітлера. У “Попередженні від автора” читаємо: *“Автор “Записок” не вважав потрібним будь-що прикривати, “включно з власними помилками і недосягненнями. Бо він дивиться на свої “Записки” як на документовану правдиву історію, що промовлятиме не тільки сучасному нашому поколінню, ще хворому на ті чи інші передсуди, на ті чи інші комплекси, що їх залишили нам недавні трагічні події, “але й особливо прийдешнім поколінням, які не боятимуться більше непопулярних нині назв і слів, а шукатимуть за правдою... і потребуватимуть правдивої історії як “навчительки життя” (Ціцерон)”* [1, с. 22].

Л. Винар наголошує: “Так пише справжній історик, який не боїться правди історичних документів. Він подавав факти і події так, як вони відбулися, без тенденційного наświetлення та інтерпретації з “перспективи часу”... Також Є. Онацький містив у записках повні тексти різних меморіалів і документів урядів УНР і ОУН. Для дослідника історії найновішого періоду української історії – записки історика є “копальнею золота” архівних матеріалів” [2, с. 15]. Історико-ідеологічні контексти формування національної ідеї аналізувалися в статтях Є. Онацького, що друкувалися в “Розбудові нації”, “Літературно-науковому вістнику”, “Пробі”, “Записках НТШ”, “Самостійній Україні” та інших українських та італійських часописах, пропонуючи таким чином “решітку інтерпретації світу” публіцистичними засобами.

Дослідники свідчать про те, що основними ознаками публіцистичного дискурсу є збалансоване поєднання об’єктивності та образності, стандартної уніфікованості та експресивності, стриманість у суб’єктивному оцінюванні, пропорційна деталізація об’єктів тощо, що має сприяти неупередженому інформуванню. Однак у межах цих визначених канонів

автор завжди керується метакомунікативною ціллю – намагається нав'язати певне бачення описаної ситуації і, відповідно, викликати її запрограмоване сприйняття адресатом. Не декларуючи свої позиції відкрито, автор, зазвичай, є представником ідеологічних інтересів певної політичної партії чи соціальної групи, які прагнуть збільшувати кількість своїх прихильників. За словами Л. Киричук, для реалізації такого стратегічного завдання він буде повідомлення в такий спосіб, щоб забезпечити однозначність та передбачуваність реакцій адресата. Важливу роль у тактичній схемі інформування виконують елементи, які вже за своєю прагмакогнітивною сутністю покликані забезпечувати уніфіковане сприйняття, оминаючи аналітичний фільтр людської свідомості, тобто стереотипи, які трактуються як форма обробки інформації про світ, фіксована структура свідомості, що утворюється під час пізнання дійсності соціумом/індивідом. “Стереотипи встановлюють “решітку” інтерпретації світу (“interpretation grid”), матрицю сприйняття та обробки інформації про об’єкт, подію, явище й у такий спосіб схематизують і стандартизують інформування. Стереотипи є невід’ємними компонентами масової/індивідуальної свідомості, підґрунтям яких є психологічна звичка людини повертатися до неодноразово повторюваних ситуацій і реакцій на них, що фіксується у свідомості у вигляді стандартних схем і моделей мислення” [3, с. 195]. А контекст повідомлення формує мотиваційну базу, фон для сприйняття стереотипу і таким способом конкретизує оцінку та емоцію.

Отже, сугестивний компонент, дискурсивна формація, завдяки якій продукується і вноситься в читацьке середовище національний наратив, проєкція національного розвитку та моделі національної самосвідомості публіцистики увиразнюють її значущість як сегменту інформаційно-комунікаційного простору української еміграційної громади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лось Й. Формування політичної філософії суспільства і держави ресурсами публіцистики (деякі питання історії та методології) / Й. Лось // Вісник Львівського університету. – Серія : Журналістика. – 2007. – Вип. 30. – С. 12–35.
2. Винар Л. Євген Онацький – чесність з нацією (1894–1979) / Л. Винар. – Нью-Йорк ; Мюнхен ; Торонто : Українське історичне товариство, 1981. – 31 с.
3. Киричук Л. Прагмакогнітивні особенности стереотипов как средств манипуляции в публицистическом дискурсе / Л. Киричук // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Вип. 6. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. – С. 194–199.

Викторія Ковпак

Публицистика как сегмент информационно-коммуникационного пространства украинского эмиграционного сообщества

В статье анализируется феномен публицистики как сегмента информационно-коммуникационного пространства украинского эмиграционного сообщества.

Ключевые слова: публицистика, информационно-коммуникационное пространство, украинское эмиграционное сообщество.

Victoria Kovpak

Journalism as a segment of information and communication space of Ukrainian immigration community

The article analyzes the phenomenon of journalism as a segment of information and communication space of Ukrainian immigration community.

Keywords: journalism, information and communication space, Ukrainian immigration community.